

Sociale cohesie vermindert overlast in arme wijken

Machiel van Dijk en Myrthe de Jong

Veel achterstandswijken in Nederland kampen met problemen als kleine criminaliteit en asociaal gedrag. Desondanks zijn er voldoende wijken met sociaal-economische achterstanden die weinig van dit soort problemen kennen. Wat bepaalt of armere wijken wel of niet te maken hebben met problemen als vervuiling, vernieling en overlast door hangjongeren? Met behulp van een nieuwe dataset op buurtniveau onderzoeken wij of informele controle en sociale cohesie verschillen in asociaal gedrag en kleine criminaliteit tussen wijken kunnen verklaren. Potentiële problemen met endogeniteit proberen wij te ondervangen door gebruik te maken van een opdeling tussen arme en rijke wijken. Daarbij blijkt dat het effect van sociale cohesie sterker is in arme wijken dan in rijke wijken. Deze bevinding geeft belangrijke aanwijzingen over de causaliteit. Onze resultaten suggereren dat meer sociale cohesie in een wijk de mate van overlast vermindert.

1 Inleiding

De aanpak van achterstandswijken is een speerpunt van het huidige kabinet. Eén van de typische problemen in achterstandswijken is overlast in de vorm van kleine criminaliteit en asociaal gedrag. Desondanks zijn er voldoende wijken met sociaal-economische achterstanden die weinig van dit soort problemen kennen. Wat bepaalt of armere wijken wel of niet te maken hebben met problemen als vervuiling, vernieling en overlast door hangjongeren? Deze vraag is relevant omdat effectief beleid inzicht vereist in de oorzaak van de problemen. Kennis hierover kan aangeven hoe de schaarse beleidseuro rendabel in de wijken geïnvesteerd kan worden. In dit artikel gaan we in op de vraag in hoeverre een gebrek aan sociale cohesie in 'de wijk' een rol speelt bij het ontstaan van kleine criminaliteit en asociaal gedrag. Met een nieuwe dataset op buurtniveau onderzoeken we of in-

formele controle en sociale cohesie verschillen in overlast tussen buurten kunnen verklaren. In dit artikel bespreken we eerst het theoretische verband tussen sociale cohesie en informele controle enerzijds, en kleine criminaliteit en overlast anderzijds. Daarna bespreekt sectie 3 de gebruikte databronnen en worden in de vierde sectie de empirische resultaten gepresenteerd. Sectie 5 gaat in op mogelijke endogeniteitsproblemen. De laatste sectie bevat de conclusies en de consequenties van ons onderzoek voor beleid.

2 Sociale cohesie en informele controle

Veel disciplines houden zich bezig met de vraag waarom mensen crimineel gedrag vertonen. De psychologische en biologische verklaringen gaan vooral uit van individuele eigenschappen. Volgens Freud zijn de wortels van criminaliteit te vinden in een ‘overontwikkeld superego’, terwijl biologische theorieën de rol van genetische aanleg en persoonlijkheid benadrukken. Criminogene factoren op individueel niveau, dat wil zeggen persoonlijke kenmerken die kunnen bijdragen aan crimineel gedrag, nemen het leeuwendeel van de verklaring van deviant gedrag voor hun rekening (zie bijvoorbeeld Gendreau et al., 1996). In de jaren '60 opperden sociologen echter dat ook de buurt een aandeel zou kunnen hebben in de kans dat iemand in de criminaliteit terecht komt. Zo bracht Jacobs (1961) ter sprake dat de aanwezigheid van informele controle door buurtbewoners, zogenaamde ‘eyes on the street’, kleine criminaliteit en ander deviant gedrag kan voorkomen. Zij suggereerde dat overlastplegers die weten dat zij gezien worden, en kunnen worden aangesproken op hun gedrag door buurtbewoners, minder overlast veroorzaken. Deze redenering kreeg veel steun uit sociologische hoek en vormde een belangrijk onderdeel van de delinquentietheorie van Shaw en McKay (1969), waarin een gebrek aan informele controle wordt aangewezen als een van de oorzaken van de hoge criminaliteit in Amerikaanse binnensteden. De continue instroom van nieuwe migranten in deze binnensteden, met als gevolg een hoge verhuismobiliteit en een weinig stabiele buurtpopulatie, leidt volgens hen tot minder sociale cohesie. Zonder onderlinge solidariteit tussen de bewoners, is ‘de buurt’ niet meer in staat om zelf in te grijpen bij kleine criminaliteit en ongewenst gedrag.

Door het concept informele controle te combineren met de economische theorie over crimineel gedrag van Becker (1968), ontstaat een model waarin de mate van buurtcriminaliteit afhankelijk is van zowel formele controle door de politie, als sociale controle door buurtbewoners (Akerlof 1980;

WRR 2003). Volgens Becker maken potentiële overlastplegers een rationele afweging tussen de kosten van criminaliteit en de baten ervan. Kosten bestaan in dit geval dan uit de kans om door de politie gepakt te worden maal de verwachte straf van justitie, plus de mogelijkheid dat buurtbewoners de raddraaiers aanspreken op hun gedrag maal de verwachte ‘straf’ die dat oplevert. Deze ‘straf’ kan bijvoorbeeld bestaan uit aangifte bij de politie, maar ook uit gevoelens van schaamte en reputatieverlies.

Volgens deze theorieën helpt sociale controle bij het beperken van crimineel en asociaal gedrag. Het is echter ook denkbaar dat de causaliteit andersom loopt. Wanneer een wijk te maken heeft met veel criminaliteit en ongewenst gedrag, kunnen zowel de sociale cohesie als de informele controle in de wijk afnemen: mensen voelen zich dan minder verbonden met ‘de wijk’, en zijn minder snel geneigd zijn om overlastplegers aan te spreken op hun gedrag. Hier komen we in paragraaf 5 op terug.

3 Data en analysemethode

Om het verband tussen sociale cohesie en overlast voor verschillende inkomensgroepen te onderzoeken maken we gebruik van het Woon Onderzoek Nederland 2005-2006 (WoON), aangevuld met buurtgegevens van het CBS. WoON omvat een steekproef van 63.338 respondenten uit heel Nederland, met gegevens over persoonlijke kenmerken als geslacht, inkomen en leeftijd, maar ook variabelen die aangeven in welke mate een respondent zaken als sociale cohesie en overlast in zijn buurt ervaart. Met betrekking tot sociale cohesie hebben respondenten op een schaal van 1 tot en met 5 aangegeven in welke mate zij het eens zijn met de volgende drie stellingen: “dit is een leuke buurt met veel solidariteit”, “mensen in deze buurt kennen elkaar”, en “in deze buurt gaan mensen vriendelijk met elkaar om”. Voor de mate van overlast bevat WoON vier variabelen, eveneens voorgelegd in de vorm van stellingen, over de mate waarin vernieling, vervuiling, en hangjongeren als probleem ervaren wordt in de buurt en de mate waarin mensen bang zijn in hun buurt. Vanwege de beschikbaarheid van deze variabelen is WoON zeer geschikt voor het beantwoorden van onze onderzoeksvraag.

De verschillende vormen van overlast vormen de te verklaren variabelen in onze analyse. De belangrijkste verklarende variabele waarin we geïnteresseerd zijn is uiteraard de mate van sociale cohesie. Als controlevariabelen gebruiken we het percentage jongeren (tussen de 15 en 25 jaar oud) in de wijk, het percentage niet-westerse allochtonen in de wijk, het gemiddelde inkomen in de wijk, de mate van stedelijkheid en geslacht, leeftijd,

etniciteit, opleiding en (logaritmisch geschaald) inkomen van de respondent. Het percentage allochtonen in de wijk en de etniciteit van de respondent zijn opgenomen in de vergelijking omdat allochtonen mogelijk anders aankijken tegen de heersende normen en waarden en zich (daardoor) anders gedragen dan autochtonen. Daarnaast kan het mogelijk grote verschil tussen het leven in de eigen cultuur en de Nederlandse cultuur voor sommige allochtonen tot conflicten en problematisch gedrag leiden. Het percentage jongeren in de wijk is opgenomen omdat juist zij vaak de overlastplegers zijn.¹ De mate van stedelijkheid corrigeert voor de mogelijkheid dat in steden de ‘markt’ voor criminaliteit groter is (bijvoorbeeld vanwege de aanwezigheid van meer middenstand), terwijl de pakkans mogelijk kleiner is (denk aan makkelijker verdwijnen in de massa).

Als schattingsmethode gebruiken we gewogen kleinste kwadraten (*weighted least squares*).² We hebben voor deze methode gekozen vanwege het feit dat we mogelijk te maken hebben met heteroskedasticiteit, doordat sommige wijken op het niveau van viercijferige postcodes heterogener van samenstelling zijn dan andere. Omdat we wel gegevens hebben over het gemiddelde inkomen op het ‘zescijferige’ postcodeniveau, benaderen we de mate van heterogeniteit met de mate van inkomensheterogeniteit binnen een wijk. Des te hoger de inkomensheterogeniteit (gemeten als de standaarddeviatie) binnen een wijk, des te kleiner het gewicht van alle observaties in die wijk in de regressie.³

De gebruikte databronnen kennen twee mogelijke tekortkomingen. Ten eerste is een wijk gelijkgesteld aan het viercijferige postcodegebied. Dit zijn vrij grote gebieden (gemiddeld wonen er zo’n 4500 mensen), vermoedelijk groter dan wat mensen als hun buurt ervaren. Het (econometrische) probleem hierbij is dat de spreiding van de verklarende wijkvariabelen in de steekproef waarschijnlijk kleiner is dan in werkelijkheid. Dit leidt tot een onderschatting van de coëfficiënten in de regressieanalyse. Het tweede probleem is dat er in de data geen variabele is die de mate van informele controle weergeeft. Echter, onderzoek van Sampson et al. (1997) toont aan dat sociale cohesie en informele controle sterk gecorreleerd zijn (de correlatiecoëfficiënt bedraagt 0,8).

¹ Idealiter hadden we hier een iets jongere leeftijdscategorie voor genomen, omdat overlastplegers in het algemeen ook wat jonger zijn. Onze data op buurtniveau stonden dit echter niet toe.

² Gegeven dat de afhankelijke variabelen geschaald zijn zou een *ordered logit* model beter zijn. Er is desondanks toch voor het lineaire model gekozen, omdat dit het interpreteren en vergelijken van de coëfficiënten tussen de subgroepen veel eenvoudiger maakt. Het logit model is overigens wel geschat, wat kwalitatief gezien tot dezelfde uitkomsten leidde.

³ Overigens blijkt het weglaten van de weging geen kwalitatieve invloed op de schattingsresultaten te hebben.

4 Resultaten

Tabel 1 presenteert de resultaten van enkele regressies waarin respectievelijk overlast door vernieling, vervuiling, hangjongeren en de mate van

Tabel 1 Het effect van saamhorigheid, respondentkenmerken en wijkenmerken op verschillende vormen van overlast.

	Vernieling	Vervuiling	Hangjongeren	Angst in de buurt
Constante	0.5428 (0.2294)*	3.0380 (0.1937)**	2.4358 (0.1754)**	2.9064 (0.2276)**
Kenmerken van de respondent				
Geslacht	0.0217 (0.0069)**	0.0516 (0.0058)**	0.0265 (0.0052)**	0.1568 (0.0068)**
Leeftijd	2.82E-06 (0.0002)	-0.0021 (0.0002)**	-0.0031 (0.0002)**	0.0040 (0.0002)**
Inkomen respondent	0.0072 (0.0025)**	-0.0136 (0.0021)**	-0.0083 (0.0019)**	-0.0249 (0.0025)**
Dummies opleidingsniveau	Ja	Ja	Ja	Ja
Dummies etniciteit	Ja	Ja	Ja	Ja
Buurtkenmerken				
% jongeren	-0.0012 (0.0012)	0.0039 (0.0010)**	0.0014 (0.0009)	0.0023 (0.0012)
% allochtonen	0.0071 (0.0003)**	0.0101 (0.0003)**	0.0040 (0.0003)**	0.0092 (0.0003)**
Log gemiddeld inkomen	0.0706 (0.0293)*	-0.1629 (0.0247)**	-0.0915 (0.0224)**	-0.0966 (0.0291)**
Perceptie van de respondent over de wijk				
Dummies voor de mate van stedelijkheid	Ja	Ja	Ja	Ja
Saamhorigheid	-0.0454 (0.0035)**	-0.0702 (0.0031)**	-0.0516 (0.0028)**	-0.1278 (0.0036)**
R ²	0.0607	0.1205	0.0558	0.1156
N	55220	55220	55220	55220

WLS regressie, met als wegingsfactor de inverse van de mate van inkomensheterogeniteit in een postcodegebied. Standaardfouten tussen haakjes. ** p<0.01; * p<0.05

angst in de buurt verklaard worden uit kenmerken van de buurt en de respondent.

De variabele ‘saamhorigheid’ is in dit geval de proxy voor sociale cohesie, en heeft betrekking op de mate waarin mensen aangeven eens te zijn met de stelling “mensen in deze buurt kennen elkaar”.

De tabel laat een sterk verband zien tussen saamhorigheid en de verschillende soorten overlast. Gecorrigeerd voor andere wijkenmerken, zoals het aantal allochtonen in de wijk en het gemiddelde inkomen van de wijk, is er duidelijk sprake van een negatieve samenhang tussen sociale cohesie en de mate van overlast in de wijk. Opvallend is dat het percentage jongeren niet samenhangt met de mate van vernieling en de overlast van hangjongeren in de wijk, terwijl de studie van Atlas voor gemeenten (2007) hier juist wel een sterk verband vond. Mogelijk speelt het brede leeftijdsinterval van 15 tot 25 jarigen ons hier parten. Het effect van het gemiddelde inkomen in de buurt op vernieling, vervuiling en de overlast van hangjongeren is zoals verwacht negatief: een hoger gemiddeld inkomen in de buurt leidt tot minder overlast. Echter, een hoger inkomen van de buurt leidt niet tot minder angst in de eigen buurt.

Tabel 2 laat zien dat de conclusie over de negatieve relatie tussen sociale cohesie en overlast niet afhankelijk is van de gekozen proxy voor sociale cohesie. Alle vormen van sociale cohesie hangen negatief samen met minder overlast. Alle coëfficiënten zijn immers negatief en significant (de *p*-waarden van alle coëfficiënten zijn kleiner dan 1%).⁴

Tabel 2 Geschatte effecten van proxies voor sociale cohesie naar vorm van overlast

	Vernieling	Vervuiling	Hangjongeren	Angst in de buurt
“Dit is een leuke buurt met veel solidariteit”	-0.0561 (0.0035)**	-0.1149 (0.0037)**	-0.0894 (0.0026)**	-0.1262 (0.0034)**
“Mensen in deze buurt kennen elkaar”	-0.0454 (0.0035)**	-0.0702 (0.0031)**	-0.0516 (0.0028)**	-0.1278 (0.0036)**
“Mensen gaan vriendelijk met elkaar om in deze buurt”	-0.0905 (0.0047)**	-0.1695 (0.0040)**	-0.1580 (0.0036)**	-0.2433 (0.0046)**

Standaardfouten tussen haakjes. ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$

⁴ Dat is ook bij de onderstaande analyses het geval. In de rest van deze paragraaf worden dan ook alleen de resultaten voor de eerste variabele (“mensen kennen elkaar”) gepresenteerd.

5 Causaliteit

Een mogelijk probleem bij de bovenstaande analyse is de endogeniteit van de onafhankelijke variabelen: overlast en kleine criminaliteit kunnen mensen angstig en wantrouwend maken, met negatieve gevolgen voor de sociale cohesie. De causaliteit zou dan andersom lopen: overlast leidt tot minder sociale cohesie. Dit probleem speelt vooral bij twee van onze indicatoren voor sociale cohesie. Bij de beoordeling van de stellingen “Dit is een leuke buurt met veel solidariteit” en “Mensen gaan vriendelijk met elkaar om in deze buurt” zouden respondenten inderdaad negatief beïnvloed kunnen worden door de mate van overlast die zij in hun buurt ervaren. Echter, bij de vraag of mensen elkaar goed kennen in hun buurt speelt dit vrijwel geen rol. Het is immers niet aannemelijk dat mensen die veel overlast ervaren in hun wijk eerder geneigd zijn om aan te geven dat de mensen in hun buurt elkaar niet kennen. Toch is ook bij deze variabele enige endogeniteit niet helemaal uit te sluiten. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat mensen in buurten met veel overlast niet de straat op durven en elkaar daardoor niet leren kennen. Of dat buurten met veel overlast voornamelijk mensen aantrekken die niet de intentie hebben om er lang te gaan wonen en daarom niet investeren in sociale contacten met buurtgenoten. Eerder onderzoek in Nederland van onder andere Flap en Völker (2003) kampt met hetzelfde causaliteitsprobleem. Ook zij vinden een empirisch verband tussen sociale cohesie, informele controle en de mate van overlast, maar de mogelijkheid dat de causaliteit omgekeerd is valt in hun studie onvoldoende uit te sluiten. Onderzoek uit de VS (Sampson et al. 1997; Elliott et al. 1996) heeft eveneens moeite om vast te stellen welke kant de causaliteit op loopt.

Geavanceerde technieken om de causaliteit te achterhalen vereisen longitudinale data, en die zijn moeilijk verkrijgbaar. Wij hebben alleen cross-sectionele data tot onze beschikking. We proberen het endogeniteitsprobleem daarom op een andere manier te ondervangen. Dit doen we door gebruik te maken van empirische verschillen tussen subgroepen die wel verklaard kunnen worden als de causaliteit loopt van sociale cohesie naar overlast, maar niet consistent zijn met de causaliteit andersom. Hiervoor gebruiken we een opdeling in arme en rijke wijken. Als het oorzakelijke verband loopt van cohesie naar overlast, dan zal het absolute effect van cohesie op overlast groter zijn in armere wijken dan in rijkere wijken. De reden hiervoor is dat we verwachten dat sociale controle absoluut gezien de meeste impact heeft in wijken waar de meeste potentiële overlastplegers wonen. Dit zijn wijken met relatief veel jongeren die geneigd zijn om overlast te plegen, maar die er eventueel door de aanwezigheid van sociale controle van weerhouden worden. Empirische bevindingen suggereren dat

deze groep vooral in arme wijken woont: overlastplegers zijn relatief vaak laagopgeleid en komen relatief vaak uit arme gezinnen (die uiteraard weer vaak in arme wijken wonen). Hiervoor zijn verschillende theoretische verklaringen. Mogelijk zijn de baten van overlast plegen hoger voor laagopgeleide jongeren uit arme gezinnen, bijvoorbeeld door het bestaan van subculturen die overlast veroorzaken stoer vinden. Een andere verklaring is dat de (verwachte) kosten van overlast plegen groter zijn voor hoger opgeleide jongeren: een strafblad heeft een sterk negatief effect op hun toekomstperspectieven, terwijl jongeren die een lagere of geen opleiding volgen zich daar minder zorgen over maken.

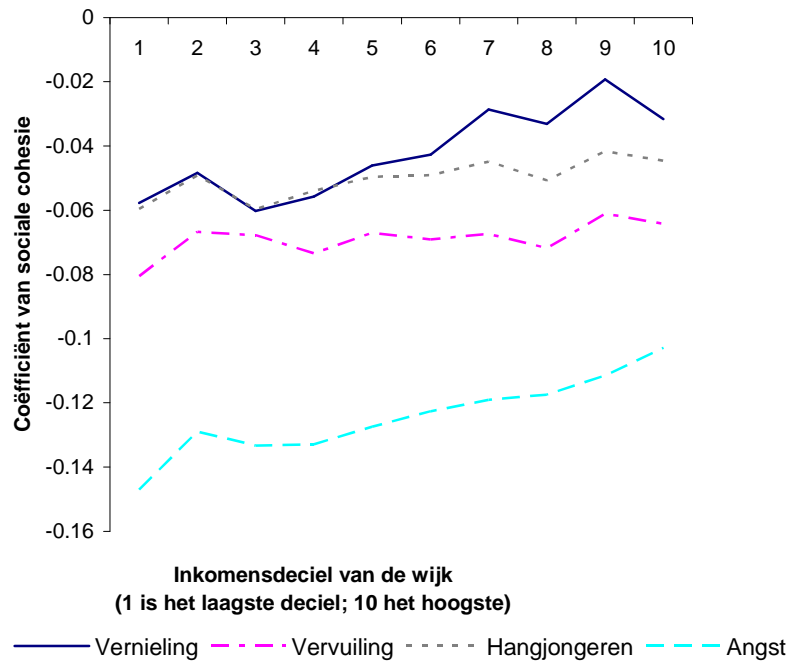
Deze empirische bevindingen suggereren dat jongeren in arme wijken sneller geneigd zijn om overlast te plegen. Sociale controle zal dan, net als formele controle, in absolute termen effectiever zijn in het voorkomen van overlast in armere wijken dan in rijkere wijken, omdat in armere wijken eenvoudigweg meer potentiële overlastplegers wonen.⁵ Stel, dat er in een arme wijk honderd potentiële overlastplegers rondlopen en in een rijke wijk tien. Als dan door sociale cohesie de helft van de potentiële overlastplegers in toom wordt gehouden, dan scheelt dat in de arme wijk vijftig daadwerkelijke overlastplegers, terwijl dat er in de rijke wijk slechts vijf zijn. De bewoners van de arme wijk profiteren dan, in absolute termen, veel meer van sociale cohesie dan de bewoners van rijke wijken. De variabelen die wij gebruiken geven weliswaar niet het absolute aantal criminele activiteiten in een wijk weer, maar de overlast die iemand in zijn of haar wijk ervaart. Het is echter aannemelijk dat de perceptie van bewoners gebaseerd is op de (absolute) hoeveelheid overlast die in een wijk plaatsvindt. Kortom: als de causaliteit loopt van cohesie naar overlast, dan is de absolute daling in de ervaren overlast groter in arme wijken dan in rijke wijken. Als de causaliteit andersom loopt, dus van overlast naar sociale cohesie, is er geen verschil tussen arme en rijke wijken te verwachten. Het lijkt niet logisch dat de impact van overlast en asociaal gedrag op sociale cohesie groter is in arme wijken dan in rijke. Sterker nog: juist in rijke wijken, waar bewoners veel minder gewend zijn aan overlast en kleine criminaliteit, zou een toename van overlast een grotere impact kunnen hebben op de cohesie dan in armere wijken.

Om te toetsen of de causaliteit loopt van sociale cohesie naar overlast of andersom hebben we de regressie uit de voorgaande paragraaf herhaald, waarbij we voor elk inkomensdecil (op wijkniveau) een interactieterm met de mate van cohesie hebben toegevoegd. In figuur 1 zijn de geschatte

⁵ Wanneer arme jongeren in andere wijken overlast plegen, gaat deze redenering niet op. Echter, het merendeel van de overlastplegers is vooral in de eigen wijk actief (Bruinsma en Bernasco, 2004).

coëfficiënten voor sociale cohesie per inkomensdeciël weergegeven voor de verschillende vormen van overlast.⁶ Het patroon is helder. De relatie tussen sociale cohesie en overlast is sterker in de lagere inkomensdecielen. Absoluut gezien zijn de coëfficiënten voor het laagste deciël voor alle indicatoren van overlast significant groter dan het hoogste deciël. Dit leidt tot twee conclusies. Ten eerste: sociale cohesie is beter in staat om overlast te voorkomen in armere wijken dan in rijkere wijken. En ten tweede: de geconstateerde verschillen tussen arme en rijke wijken maken het zeer aannemelijk dat de causaliteit inderdaad loopt van sociale cohesie naar overlast.

Figuur 1. Effect van sociale cohesie op overlast naar inkomensdecielen

⁶ In figuur 1 is gebruik gemaakt van een ‘pooled model’, wat wil zeggen dat de coëfficiënten van alle overige verklarende variabelen constant zijn gehouden. Wanneer we ook deze variabelen per inkomensniveau laten verschillen (dat wil zeggen, wanneer we voor elke inkomensgroep een eigen regressie schatten), zien we hetzelfde patroon.

6 Conclusie

Het verbeteren van de leefbaarheid is een belangrijke doelstelling van het huidige wijkenbeleid. Wat bepaalt of armere wijken wel of niet te maken hebben met problemen als vervuiling, vernieling en overlast door hangjongeren? Zowel sociologische als economische theorieën suggereren dat in wijken met meer sociale cohesie en meer informele controle er minder overlast zal plaatsvinden: de aanwezigheid van buurtbewoners die overlastplegers kunnen aanspreken op hun gedrag, weerhoudt potentiële rad-draaiers ervan om overlast te veroorzaken. Door gebruik te maken van de uitgebreide dataset WoON, waarin mensen wordt gevraagd hoeveel sociale cohesie zij ervaren in hun wijk, en met hoeveel overlast zij in hun wijk te maken hebben, hebben wij het verband tussen sociale cohesie en overlast onderzocht.

Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen we twee belangrijke conclusies trekken. In de eerste plaats laat ons onderzoek zien dat sociale cohesie een belangrijke rol speelt bij het voorkomen van overlast en kleine criminaliteit in de wijk. Dit is in overeenstemming met eerder onderzoek, zowel uit Nederland als uit andere landen. In de tweede plaats constateren wij dat dit effect sterker is in wijken met lagere inkomens dan in wijken met hogere inkomens. Deze bevinding is nieuw, en heeft belangrijke implicaties. Tot nog toe was onduidelijk of sociale cohesie inderdaad overlast vermindert, of dat mensen in wijken met veel overlast zich terugtrekken van het leven in de wijk, en daardoor minder sociale cohesie ervaren. Onze bevindingen suggereren dat de causaliteit loopt van sociale cohesie naar overlast. Het verschil tussen armere en rijkere wijken is namelijk prima te verklaren wanneer sociale cohesie overlast vermindert, maar niet wanneer de causaliteit andersom loopt.

Het verschil tussen armere en rijkere wijken in het effect van sociale cohesie op overlast heeft consequenties voor beleid. Om lokaal beleid, dat als doel heeft om meer sociale cohesie te genereren effectief in te zetten, zouden beleidsmakers zich vooral moeten richten op wijken met lagere inkomens, zoals de door het kabinet geselecteerde krachtwijken. De resultaten van ons onderzoek tonen immers aan dat dergelijke investeringen in sociaal kapitaal beter zullen renderen in arme wijken dan in rijke wijken.

Auteurs

Machiel van Dijk (M.F.Dijk@minfin.nl) en Myrthe de Jong (myrthedejong1@gmail.com). Machiel van Dijk is werkzaam als beleidsmedewerker

en Myrthe de Jong was werkzaam als stagiaire bij de directie Algemene Financiële en Economische Politiek van het ministerie van Financiën.

Literatuur

- Akerlof, G.A., 1980, 'A theory of social custom, of which unemployment may be one consequence', *Quarterly Journal of Economics*, nr. 90: 749-775.
- Atlas voor Gemeenten, 2007, *Op weg naar Early Warning: Omvang, oorzaak en ontwikkeling van problemen in de wijk*, C. van Woerkens en G. Marlet, Utrecht: Stichting Atlas voor gemeenten.
- Becker, G., 1968, 'Crime and Punishment: An Economic Approach', *Journal of Political Economy*, vol.76(2): 169-217.
- Bruinsma, G. J. N. en W. Bernasco, 2004, *De Stad en Sociale Onveiligheid. Een State-of-the-Art van wetenschappelijke kennis in Nederland*, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving & Universiteit Leiden, Afdeling Criminologie.
- Elliott, D. S., W. J. Wilson, D. Huizinga, A. Elliott en B. Rankin, 1996, The Effects of Neighborhood Disadvantage on Adolescent Development, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, vol. 33(4): 389-426.
- Flap, H. en B. Völker, 2003, Gemeenschap, informele controle and collectieve kwaden. In: B. Völker: *Burgers in de buurt, Samenleven in school, wijk en vereniging*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Gendreau, P., T. Little en C. Goggin, 1996, A Meta-Analysis Of The Predictors Of Adult Offender Recidivism: What Works!, *Criminology* 34 (4):575-608
- Jacobs, J., 1961, *The Death and Life of Great American Cities*, New York: Vintage Books.
- Sampson, R., S. Raudenbush en F. Earls, 1997, Neighbourhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy, *Science*, vol. 277(5328): 8198-924.
- Sampson, R., J. Morenoff en T. Gannon-Rowley, 2002, Assessing Neighborhood Effects: Social Processes and New Directions in Research, *Annual Review of Sociology*, vol 28: 443-478.
- Shaw, C. en H. McKay, 1969, *Juvenile Delinquency and Urban Areas; A Study of Rates of Delinquency in Relation to Differential Characteristics of Local Communities in American Cities*, Chicago/London: University of Chicago Press.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2003, *Waarden, normen en de last van het gedrag*, Amsterdam: Amsterdam University Press.